

Het gaat goed met de Lepelaar (*Platalea leucorodia*) in Nederland, want het aantal broedparen stijgt nog ieder jaar gestaag. Maar het gaat niet zo goed met de Lepelaar in ons werkgebied. Want ondanks de inspanningen van Natuurmonumenten, is de Lepelaar nog altijd niet in het Naardermeer teruggekeerd om te broeden.

Pieter Schut

Lepelaar blijft Naardermeer als broedgebied vermijden

Hoe lang moet je doorgaan met het nemen van beheersmaatregelen voor een vogel die niet komt? Cees de Vries, faunamedewerker van Natuurmonumenten, vraagt het zich af. Al een aantal jaren probeert Natuurmonumenten de Lepelaar terug te lokken naar het Naardermeer. Tot nu toe echter tevergeefs.

De vogel die zo karakteristiek was voor het oudste Nederlandse natuurmonument, is na het broedseizoen van 1988 rigoureus uit het Naardermeer verdwenen. Het Naardermeer en het Zwanenwater vormen de oudste lokaties van Lepelaars in ons land, maar de opkomst van

de vos zorgde voor verstoring in deze "bolwerken".

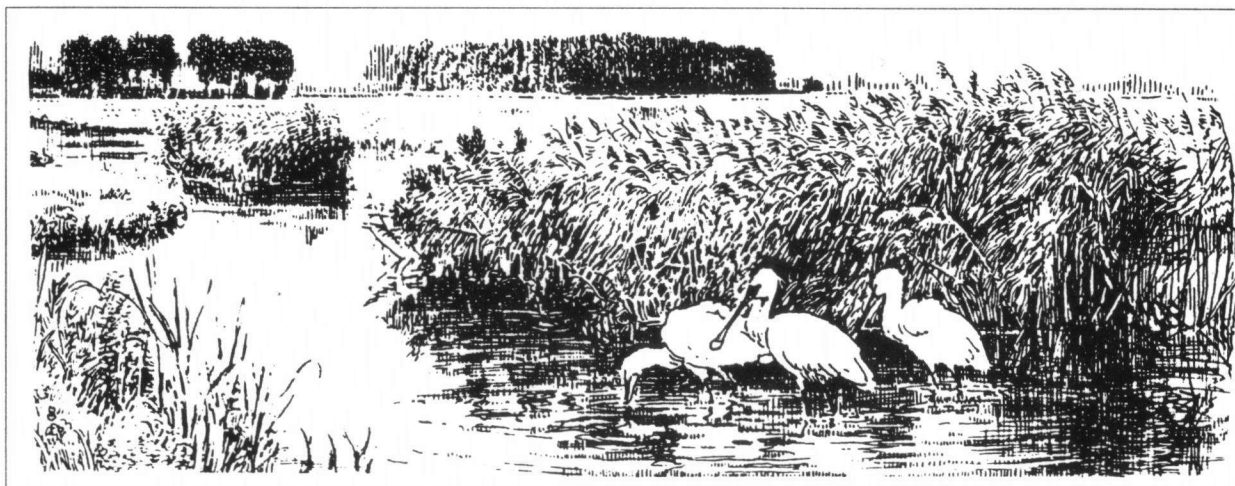
In topjaren (1970, 1972, 1977 en 1987) werden rond de 130 broedparen in het Naardermeer aangetroffen. Na enkele slachtpartijen door vossen waren er in 1988 nog maar 37 broedparen en in het daaropvolgende jaar kwam de soort helemaal niet meer terug. Sindsdien ontbreekt de Lepelaar in het Naardermeer. (Van Ommering en Walter, 1994)

Ringgegevens hebben inmiddels de voor de hand liggende conclusie bevestigd: De Gooise vogels vliegen tegenwoordig door naar de Oostvaardersplassen,

waar de kolonie in 1992 op 240 broedparen werd geschat.

Toch blijft Cees de Vries rekenen op de terugkeer van de Lepelaar. De omstandigheden zijn namelijk uitermate gunstig. Allereerst is er in het Naardermeer een speciaal stuk voor de Lepelaar "gereserveerd". Dit stuk met de naam Achttienmorgen ligt ten oosten van het Jan Hagensbos, waar de aalschol-verkolonie gevestigd is. Om dit rietland heen heeft Natuurmonumenten in het water een raster geplaatst, zodat het onmogelijk lijkt dat de vos het gebied nog kan bereiken.

Daarnaast heeft NM in het Naardermeer ook dit jaar weer

Lepelaars

vossen geschoten, in de hoop de aanwezigheid van deze predator "beheersbaar" te houden. Tenslotte zijn er lokvogels geplaatst: kunststof Lepelaars, die de echte vogels moeten aansporen terug te keren. De Lepelaars zouden dan het voorbeeld volgen van de Purperreiger, een kwetsbare soort die evenzeer van de vos te leiden heeft gehad, maar inmiddels wel weer in de Achtienmorgen broedt.

VOEDSEL

Het idee dat het Naardermeer ooit weer broedende Lepelaars zal tellen is niet alleen ingegeven door het geloof in beheersmaatregelen van Natuurmonumenten. Mogelijk nog veel belangrijker is de wetenschap dat er in de directe omgeving van het Naardermeer zeer veel geschikte fourageergebieden zijn voor de Lepelaar. De vogel aast op kleine vissen, garnalen en grote waterinsekten. In een cirkel van ongeveer dertig kilometer zijn er in de provincies Noord-Holland en Utrecht veel fourageergebieden aan te wijzen, waarbij het aangrenzende Vechtplassengebied en het Gooimeer zelfs naast de deur liggen, vanuit het Naardermeer gezien. De voedselkansen worden nog eens vergroot als de plannen van Natuurmonumenten, om een groot deel van de Hilversumse Meent (Bovenmeent) "plas-dras" te zetten, kunnen worden uitgevoerd.

Cees de Vries blijft dus optimistisch, te meer daar er in de afgelopen jaren al weer regelmatig zwervende Lepelaars gezien zijn in of bij het Naardermeer. Omdat deze vogel gemiddeld vijftien jaar oud kan worden, is de theorie dat oudere vogels nu en dan terugkeren om hun voormalige broedterrein te inspecteren. De soort blijft kwetsbaar en bij ver-

storing in een ander broedgebied, zoals bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen, is de kans groot, dat uitwijken naar het Naardermeer een oplossing is.

NOORD-HOLLAND

In de stroom van publikaties die rond de Lepelaar lijkt losgebarsten, is ook het actierapport van Vogelbescherming over de broedgebieden van de Lepelaar in Noord-Holland zeer interessant. Deze studie is een vervolg op een technisch rapport over de voedselgebieden voor de Lepelaar in Noord-Holland, dat in 1992 verscheen (Zie hiervoor Korhaan 27 [4] 112-113). Doel van het nieuwe rapport is te inventariseren wat de huidige en potentiële geschiktheid is van broedplaatsen voor de Lepelaar in Noord-Holland.

De laatste jaren broeden in Noord-Holland ongeveer 140 paar Lepelaars. Het aandeel van Noord-Holland in de totale broedpopulatie van de Lepelaar in ons land liep de afgelopen jaren sterk terug: van 70 procent in 1983 naar 25-30 procent in 1991 (Groot, 1994). Oorzaak van die daling is natuurlijk de

eerdergenoemde problematiek in het Naardermeer.

Volgens Groot is een populatieomvang van 250 tot 300 paar in Noord-Holland haalbaar, als de huidige broedgebieden bezet blijven en aangevuld worden met een aantal potentiële nieuwe broedplaatsen in deze provincie. In ons werkgebied ziet Groot vier mogelijk nieuwe broedgebieden voor de Lepelaar: Vijfhoek (PEN-eiland), Noordpolder beoosten Muiden, Kortenhoefse en Ankeveense Plassen en de Horstermeer. Om uiteenlopende redenen (predatoren, te klein, recreatiedruk, voedselgebieden te ver), hebben de eerste drie gebieden slechts geringe potenties. De kansen voor de Horstermeer zijn echter groot. De ligging en de grootte van het gebied bieden perspectief, zeker wanneer de inrichting gunstig is voor de Lepelaar. Dit zou kunnen verbeteren door een moerasgebied van 90 hectare te ontwikkelen, door het opzetten van waterpeilen en gedeeltelijk afgraven van het voedselrijke cultuurdek. Vossen zouden geweerd moeten worden door een combinatie van veel open water en hekken in dit water. Wie weet keert de Lepelaar dan terug in het gebied waar hij eind vorige eeuw jaarlijks in vele tientallen paren broedde.

Groot stelt voor dat het beheer in het Naardermeer de komende jaren gericht blijft op de terugkeer van de Lepelaar, omdat de kansen op terugkeer groot zijn. Maar De Vries van Natuurmonumenten stelt zich zelf wel de vraag, hoe lang zijn organisatie nog moet doorgaan met het uitvoeren van kunstgrepen in het Naardermeer, als dit geen effect blijkt te hebben. De Lepelaar is immers niet meer afhankelijk van dit gebied. Er zijn tal van andere kolonies ontstaan in noordelijk

Kolonie	'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84	'85	'86	'87	'88	'89	'90	'91	'92
Naardermeer	135	105	71	79	85	80	100	110	110	120	125	37	-	-	-	-
Zwanenwater	48	47	44	45	65	55	57	60	75	90	30	82	15	7	16	33
De Muy (Tx.)	30	28	34	36	39	41	36	35	29	27	31	35	53	26	17	16
De Geul (Tx.)	5	7	12	8	8	7	6	6	4	3	10	9	6	43	40	44
Terschelling	10	15	19	19	22	29	27	38	30	42	44	42	37	33	47	56
Flevoland	10	25	73	68	63	50	45	54	55	60	56	148	280	209	275	240
Schorren (Tx.)	-	-	-	-	-	3	4	16	22	28	52	38	66	64	56	51
Vlieland	-	-	-	-	-	-	3	10	20	24	23	23	28	41	53	74
Voorne (Q'w.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	20	23	44
Schierm'oog elders	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
Totaal	242	230	253	258	289	265	278	329	348	394	375	415	493	443	527	571

Tabel 1. Aantal broedparen van de Lepelaar in ons land in de periode 1977 - 1992 (uit: Soortbeschermingsplan Lepelaar)

Nederland, met name ook op de vosvrije Waddeneilanden. De aantallen zijn gestegen van rond de 200 broedparen eind jaren zestig, naar 571 paren in 1992 (Van Ommering en Walter, 1994; zie tabel 1). De noodzaak om het Naardermeer aantrekkelijk te houden voor broedende Lepelaars, kan dus op termijn vervallen. Als natuurbeschermer heb je daar begrip voor; als vogelkijker hoop je dat het zover niet zal komen.

GROTE ZILVERREIGER

Terzijde. Nog even aan Cees de Vries gevraagd hoe het gaat met de Grote zilverreiger in het Naardermeer (Zie Korhaan 28 [2] 36-37). In het afgelopen broedseizoen is de vogel niet in het Naardermeer aangetroffen, in tegenstelling tot de drie voorgaande jaren. Er zijn wel enkele losse waarnemingen uit de omgeving van het Naardermeer bekend, maar deze exemplaren kunnen even goed afkomstig

zijn van de Oostvaardersplassen, waar de soort dit jaar opnieuw wel broedde.

Geraadpleegde bronnen

Groot, J.B. 1994. Broedgebieden voor de Lepelaar in Noord-Holland. Actie Rapport 11, Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Jonker, J. 1992. Voedselgebieden van de Lepelaar *Platalea leucorodia* in Noord-Holland: actuele situatie, knelpunten en verbetering. Technisch rapport 8, Vogelbescherming, Zeist.

Moolenbeek, R.G. 1992. Een Naardermeer zonder Lepelaar. In: Kole, R.A., D.A. Jonkers, P. Schut, W. Duurland en R. Willemstein. 25 jaar vogels in het Gooi en Omstreken. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave nummer 78.

Ommering, G. van & J. Walter. 1994. Soortbeschermingsplan Lepelaar. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

Wijs, R. de. 1994. Grote zilverreiger vestigt zich in het Naardermeer. De Korhaan 28 (2): 36.

Met dank aan Cees de Vries, Natuurmonumenten.